

DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE AŞIKLIK GELENEĞİ

BİLGİ ŞÖLENİ

M. Emin ALTINIŞIK*

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı ve Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanlığı tarafından ortaklaşa düzenlenen Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Aşıklık Geleneği Bilgi Şöleni, Türkiye'nin farklı üniversitelerinden ve TRT'den olmak üzere 37 katılımcı ve değişik illerden gelen 11 âşığın iştirakiyle 15-17 Ekim 2015 tarihleri arasında Erzurum'da gerçekleştirildi.

Açılış Programı

15 Ekim Perşembe günü saat 09.00'da başlayan açılış programının ilk konuşmacısı olan Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Dilâver Düzgün, bilgi şöleninin düzenlenme amacının değişim ve dönüşüm sürecinde âşıklık geleneğinin karşılaştığı sorunların tespiti ve tespit edilen sorunlara çözüm önerilerinin getirilmesi olduğunu, bu amaçla iki gün boyunca konunun uzmanlarının görüşlerini bildireceklerini belirtti. Sanayileşme, hızlı şehirleşme ve iletişim ağlarının gelişmesinin yüzlerce yıllık geçmişe sahip kültür unsurlarının değişim ve dönüşüm süreçlerini hızlandırdığına, hatta kimi zaman onları çözüme ve yok olma tehlikesi ile baş başa bıraktığına, âşıklık geleneğinin de böyle bir süreci yaşadığına dikkat çeken Düzgün'e göre bu bilgi şöleni, dünya kültür mirasının korunmasına yönelik sorumluluğun yerine getirilmesine ülkemizin bir katkısı olarak düşünülmelidir. Mehmet Kaplan'ın 1958 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'ne dekan olarak gelmesi ve halk bilimini üniversiteye bir disiplin olarak yerleştirmesiyle âşık edebiyatının, aydınların ve eğitimcilerin yanı sıra milli kültürle ilgilenen kişi ve kurumların araştırma alanlarından biri haline geldiğini ifade eden Düzgün, ayrıca âşıklık geleneğinin yaklaşık altmış yıldır, Atatürk Üniversitesi'nde ders olarak okutulduğunu, konuyla ilgili lisans, yüksek lisans ve doktora tezlerinin hazırlandığını, onlarca kitap ve makalenin yayımlandığını da belirtti. Dilaver Düzgün "Türkiye'nin de taraf olduğu Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi kapsamında, 2009 yılında Aşıklık Geleneği UNESCO dünya kültür mirası listesine kaydedilmiştir. Bunu anlamı şudur: Ülkemiz âşıklık geleneğini, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken bir kültür mirası olarak kabul etmektedir ve bu mirasın korunması için gerekli önlemler alınacaktır" dedi.

Atatürk Kültür Merkezi Müdürü Prof. Dr. Turan Karataş ise açılış konuşmasında değerler, inançlar ve yaşam biçimleri değişirken âşıklığın olduğu gibi durmasının beklenemeyeceğini; fakat âşıklık geleneğinin yaklaşık çeyrek asırda bu kadar hızlı değişmesinin de öngörülmediğini ifade ederek, bilgi şöleninin düzenlenmesindeki gerekliliği dile getirdi.

* Erzurum Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, m.emin2550@gmail.com

Karataş'ın konuşmasının ardından Atatürk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hikmet Koçak açılış konuşması yaptı. Âşıklık geleneğinin, kadim kültürümüzün bir parçası olduğunu ifade eden Koçak, âşıklık geleneğinin bulunduğu noktayı tartışmanın, nereden geldiğini bilmenin, bilim adamlarının düşüncelerini anlamının ve âşıkların sazından bunu dinlemenin kendilerini memnun edeceğini ifade etti. Koçak, geleneklerimizin çoğu zaman ötelendiğini, yaşatılmadığını belirterek, üniversitelerin bilimsel çalışmalar yapmasının yanında kendi geleneklerini ve değerlerini gelecek kuşaklara aktarmak zorunda olduğunu ve Atatürk Üniversitesi'nin de bu misyonu yerine getirdiğini vurgulayarak toplantının güzel sonuçlara vesile olmasını diledi.

Bilgi şöleni açılış bildirisi ise Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Nebi Özdemir tarafından sunuldu. "Gelenek ve Değişim" başlığını taşıyan bildirisinde Özdemir, eleştirel düşüncenin ve bakışın bu toplantıda, halk bilimi alanının önünü açıcı niteliğini ortaya koyacağını ve bilgi şöleninin sonunda âşıklık geleneği açısından çok önemli sonuçların çıkacağını belirterek, gelenek ve değişim hakkında bilgi verdi.

Onur konuğu olarak davet edilen Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, başka bir programı nedeniyle bilgi şölenine katılmadığı için duygu ve düşüncelerini belirttiği bir mesaj gönderdi. Oturumlara geçilmeden önce Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun iki sayfalık mesajı katılımcıların ve davetlilerin huzurunda okundu.

Oturumlar

Birinci oturumda, âşıklık geleneği araştırma yöntemleri, âşık edebiyatı şekil ve tür tasnifleri ile bu tasniflerin problemleri üzerinde duruldu.

İkinci oturumda, hem günümüz âşıklık geleneği hem de geleneğin temsilcilerinin yetiştirilmesindeki sorunlar ele alındı. Bunun yanı sıra günümüz âşık müziğinin ezgi özellikleri hakkında bilgi verildi.

Üçüncü oturumda ise, öğretim yöntemleri açısından âşık edebiyatının sorunlarından ve önerilerinden bahsedildi. Sözlü kültürün temsilcisi olarak kadın âşıklara değinildi.

Dördüncü oturumda, icra açısından son bir asırda âşık sazlarının yapısal değişikliği, Türk sanat musikisinin söz ve ezgi varlığında âşık tarzı, günümüz popüler müzik formlarında yer alan âşık edebiyatı ürünleri ve yorumları adları altında görüşler ve öneriler ortaya kondu.

Beşinci oturumda, Türk dünyası, Balkanlar ve Avrupa'daki âşıklık geleneği hakkında verilen bilgilerin yanı sıra âşıklık geleneği, UNESCO'nun kültürel miras kapsamında ele alındı.

Âşıklık geleneğinin, âşık kahvehanesi, televizyon, internet ve şenlikler gibi icra ortamlarının konuşulduğu altıncı oturumda icra ortamı ile ilgili problemler ve görüşler ifade edildi.

Bilgi şöleninin son oturumu olan yedinci oturumda ise, âşık şiirinin 1980'den sonraki siyasi söylemleri, orta öğretim ders kitaplarında âşık edebiyatı ve uygulamalı halk bilimi bağlamında âşık geleneğinin geleceği konuları ile ilgili bilgiler verildi.

Oturumların her birinde birer konuşmacı âşık yer aldı. Ayrıca her oturumun sonunda âşıklar tarafından içre örnekleri sunuldu.

Değerlendirme Oturumu ve Sonuç Bildirisinin Hazırlanması

Bilgi şöleninin değerlendirme oturumunda sonuç bildirisinin hazırlanması, tartışılması ve şekillendirilmesi amacıyla Prof. Dr. Ali Berat Alptekin, Prof. Dr. Esma Şimşek ve Prof. Dr. Şeref Boyraz'dan oluşan bir komisyon kuruldu. Oturumlar devam ederken komisyon üyeleri çeşitli notlar aldı. Bilgi şöleninin ikinci günü öğleden sonra, komisyon üyelerinin notları dikkate alınarak sonuç bildirisinin taslağı hazırlandı. Bu taslağın hazırlanmasına Yrd. Doç. Dr. Atiye Nazlı, Yrd. Doç. Dr. Gülda Çetindağ Süme ve Yrd. Doç. Dr. Ebru Şenocak da yardımcı oldu.

Değerlendirme oturumunda sonuç bildirisinin taslağı projeksiyonla ekrana yansıtılarak, bilgi şöleni katılımcılarının dikkatlerine sunuldu. Müzakerelerin ardından taslak üzerinde gerekli değişiklikler yapılarak nihai şekline ulaşıldı.

Kapanış Programı

Bilgi şöleni, değerlendirme oturumunun akabinde Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Başkan Yardımcısı Şaban Abak tarafından kapanış konuşması gerçekleştirildi.

Sosyal ve Kültürel Programlar

Bilgi şöleni boyunca katılımcılar çeşitli sosyal ve kültürel etkinliklere katılma imkânı buldu. İlk etkinlik, 15 Ekim Perşembe akşamı saat 21.00'da Temelli Kahvesinde âşık programı oldu.

İkinci etkinlik, 15 Ekim Cuma akşamı Tarihi Erzurum Evleri'nde düzenlendi. Burada bilgi şölenine katılan âşıklar tarafından, katılımcılara saz eşliğinde âşıklık geleneğinin farklı türlerinden örnekler icra edildi.

16 Ekim Cumartesi sabahı Erzurum Kalesi, Saat Kulesi, Ulu Camii ve Üç Kümbetler, Tarih Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Mevlüt Yüksel'in verdiği bilgiler eşliğinde gezildi. Öğleden sonra ise tarihi Rüstem Paşa Çarşısına gidildi.

DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE AŞIKLIK GELENEĞİ**BİLGİ ŞÖLENİ (15-17 EKİM 2015-ERZURUM)****SONUÇ BİLDİRİSİ**

15-17 Ekim 2015 tarihleri arasında Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı ve Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü tarafından Erzurum'da düzenlenen "**Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Aşıklık Geleneği Bilgi Şöleni**"ne Türkiye'nin farklı üniversitelerinden ve TRT'den olmak üzere 37 katılımcı ile değişik illerden 11 âşık davet edilmiştir.

1. DEĞERLENDİRME

1.Çok uzun bir çalışmadan sonra konuyla ilgili problemlerin ciddi manada tespit edilmesi ve alanın uzmanlarına aylar öncesinden duyurulmasıyla geleneğin ve sorunlarının tartışılmasına uygun ortam hazırlanmıştır.

2.Bilgi Şölenine araştırmacılarla birlikte âşıkların da davet edilmesi ve onlara söz hakkı verilmesi toplantıyı daha anlamlı ve etkin kılmış; problemlerin ve çözümlerinin daha iyi bir şekilde ortaya konulmasına yardımcı olmuştur. Söz konusu uygulama bu tür etkinlikler içerisinde ilkler arasındadır.

3.Oturumların tek salonda gerçekleştirilmesi sayesinde sunulan bildirilerin tamamı, bütün katılımcılar ve dinleyiciler tarafından takip edilebilmiştir. Katılımcı ve bildiri sayısının sınırlı olması konunun daha detaylı incelenmesine imkân sağlamıştır.

4.Bilgi Şöleni, aşıklık geleneği araştırmacılarının disiplinler arası yaklaşımlara yönelerek bilhassa müzik bilimcilerle ortak çalışmalar yapmaları gerektiğini göstermiştir. Hatta Türk Dili ve Edebiyatı ile Türk Halk Bilimi bölümlerindeki öğrencilerin üniversitelerin müzikle ilgili birimlerinden ders almaları, söz konusu disiplinler arası çalışmaların altyapısını oluşturma yolunda atılacak önemli bir adımdır.

5.Bilgi Şöleninde değişim ve dönüşüm sürecindeki aşıklık geleneğinin ve ona ait unsurların genel görünümü ortaya konulmuş; işlevlerine değinilmiş; âşık edebiyatı araştırmalarında karşılaşılan problemler üzerinde durulmuş; günümüz âşıklarının ve geleneğin karşı karşıya kaldığı meseleler dile getirilerek bunlara ilişkin çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

II. ÖNERİLER

A. ÂŞIKLIK GELENEĞİ TEMSİLCİLERİ VE ÜRÜNLERİ

1. Âşıklık geleneğinin devam ettiği bölgelerde yerel yönetimler, vakıf ve dernekler, âşık kahvehanelerinin kurulmasını ve yaşatılmasını desteklemelidir. (Erzurum Büyükşehir Belediyesinin bu konudaki uygulamaları örnek alınarak daha işlevsel hâle getirilebilir.)

2. Radyo, televizyon, gazete, dergi vb. medya kuruluşları âşıkların geleneği yaşatmaları için imkân tanımalıdır. Ayrıca âşıklar arasında internet kullanımının yaygınlaştırılması ve web sitelerinin kurulması özendirilmelidir.

3. Âşık tarzı ürünlerinin üretim, beste ve icra süreçleri ile ilgili olarak telif haklarını güvence altına alan yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

4. Kültür ve Turizm Bakanlığı, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve ticari kuruluşlar gelenek temsilcilerine istihdam alanı ve sosyal güvence sağlamak için çalışmalar başlatmalıdır.

5. Âşıklık geleneğinin kadın temsilcilerine fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması teşvik edilmelidir.

6. Âşıklık geleneğini yaşatmak amacıyla kurulan dernek, vakıf gibi organizasyonlar, resmî kurum ve kuruluşlar ile özel işletmeler tarafından desteklenmelidir.

7. Film, televizyon dizisi, tiyatro, opera, bale, kamu spotu, tasarım, reklamcılık, elektronik oyun, moda, belgesel, turizm vb. alanlarda âşık tarzı ürünlere ve âşıklara yer verilmesi özendirilmelidir.

8. Üniversitelerin ilgili birimlerinde kurulacak bölümler veya araştırma merkezlerinde gelenek temsilcilerinin yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

9. Belediyelerin bünyesinde hizmet veren konservatuvar ve benzeri birimlerde de gelenek temsilcilerine yer verilmelidir.

10. Halk Eğitim Merkezlerinde ustaların yeni çıraklar yetiştirmesi için ortam oluşturulmalıdır.

B. ARAŞTIRMA

1. Âşıklık geleneği araştırmalarında disiplinler arası çalışmalar teşvik edilmeli, özellikle müzikologlarla ortak çalışmalar yürütülmelidir.

2. Üniversitelerdeki halk bilimciler ve müzikologlar, âşıklık geleneğiyle ilgili olarak Türk dünyasıyla ortak terminoloji geliştirmelidirler.

3. Âşıklık geleneğiyle ilgili panel, bilgi şöleni, konferans, kongre gibi bilimsel toplantılarda geleneğin temsilcilerine de yer verilmelidir.

C. ÖRGÜN VE YAYGIN EĞİTİM

1. İlk, orta ve lise öğretimindeki kitaplarda âşıklık geleneğine daha çok yer verilmesi sağlanmalı; âşıkların okullara davet edilmesi veya görsel-işitsel teknolojiden faydalanılarak geleneğin tanıtılması teşvik edilmelidir.

2. Üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Halk Bilimi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği ile Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde âşık edebiyatı dersinin uygulamalı şekilde yapılması sağlanmalıdır.

3. Halk Eğitim Merkezleri bünyesinde âşıklık geleneğiyle ilgili kurslar açılmalı, katılan ve başarılı olanlara sertifika verilmelidir.

D. GELENEĞİN GELECEĞE AKTARILMASI

1. Resmi veya ticari kurum ve kuruluşlar, ortak projeler geliştirerek âşıklık geleneğiyle ilgili (ses, görüntü, kitap, cönk vb.) materyalin yer aldığı ulusal bir arşiv oluşturmalarıdır. Ayrıca geleneğin canlı olduğu yerlerde uygulamalı âşıklık geleneği müzeleri kurularak gelenek temsilcilerinin buralarda mesleklerini icra etmeleri sağlanmalıdır.

2. Âşıkların TV programları, festival vb. yerlerdeki görüntüleriyle bir internet havuzu oluşturulmalı ve muhafaza edilmelidir.

3. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin yükümlülüklerinin yerine getirilmesi bağlamında yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

4. Âşıklık geleneği ile ilgili şenlik, festival, yarışma vb. etkinlikler artırılmalıdır. Bu etkinliklerin Kültür ve Turizm Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, ticari kuruluşlar, meslek odaları tarafından desteklenmesi, geleneğin tanınması ve yayılmasını kolaylaştıracak, âşıklara yeni istihdam alanları sağlayacaktır.